

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ «ΚΥΜΑ» ΑΠΟ ΤΟΝ 19^ο ΕΩΣ ΤΟΝ 20^ο ΑΙΩΝΑ

Όταν οι Ελληνες πρόσφυγες έβρισκαν καταφύγιο στη Συρία

Καθώς κύματα προσφύγων από τη Συρία έφτασαν προς τη χώρα μας, έχει ενδιαφέρον ν' ανατρέξουμε σε μερικές σχετικές ιστορικές σελίδες. Με πρωταγωνιστές, όμως, Ελληνες. Όσοι λίγοι -ελπίζουμε- έχουν την άποψη ότι όλοι οι μετανάστες που θαλασσοπνίγονται στο Αιγαίο είναι ... ιχαντιστές και γι' αυτό θα πρέπει να βυθίζουμε κι όχι να αποτρέπουμε τα δουλεμπορικά, καλό θα είναι να διαβάσουν όσα είχε γράψει ένας Ιρλανδός ο οποίος ζει στην Ελλάδα από το 2004. Ο Damian Mac Con Uladh είναι δημοσιογράφος ανταποκριτής των Irish Times ο οποίος είχε εργαστεί και την Athens News.

Με αφορμή την πρόσφατη απεργία πείνας Σύρων προσφύγων στην πλατεία Συντάγματος, ο δημοσιογράφος Νταμιάν Μακόν Ουλάντ (ανταποκριτής της εφημερίδας «Irish Times» στην Αθήνα) δημοσιοποίησε από την ιστοσελίδα του (<https://damomac.wordpress.com>) ένα φωτογραφικό ντοκουμέντο που δείχνει Ελληνες «Πρόσφυγες στο Χαλέπι», όπως αναγράφεται στην κορυφή της εικόνας. Οπως γράφει ο Ουλάντ ένας Σύρος πρόσφυγας απεργός πείνας του υπέδειξε ότι στην ίδια θέση που βρίσκεται αυτός σύμερα, βρέθηκαν άλλοτε Ελληνες στη Συρία. Ο δημοσιογράφος ερεύνησε το θέμα, εντόπισε σχετική φωτογραφία στο αρχείο της αμερικανικής Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου και τη δημοσίευσε με το ακόλουθο κείμενο: «Η φωτογραφία δεν έχει ημερομηνία, έχει τίτλο "Ελληνες πρόσφυγες στο Χαλέπι", και δείχνει μια ομάδα ανθρώπων με κουρελαισμένα ρούχα, ανάμεσά τους μικρά αγόρια, που περιμένουν να φάνε. Σε πρώτο πλάνο, μια γυναίκα, με ένα τενεκεδάκι στα πόδια της, στέκεται δίπλα σε ένα πρότυπο "μαγειρείο". Κάτω από τη φωτογραφία ως λεζάντα γράφει: "Δόθηκε φαγητό σε 12.000 Ελληνες από τους Αμερικανούς".

Σύμφωνα με τα στοιχεία για την υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, όπως συμφωνήθηκε με τη συνθήκη της Λοζάνης το 1923, περίπου 17.000 Ελληνες από τη Μικρά Ασία βρέθηκαν πρόσφυγες σε διάφορες πόλεις της Συρίας. Τόσο σοβαρή ήταν η

κατάσταση που τον Αύγουστο του 1923 ο υπεύθυνος των Ελλήνων προσφύγων στο Χαλέπι έστειλε τηλεγράφημα στην υπουργείο Εξωτερικών της Αθήνας ζητώντας να αποτρέψει άλλους Ελληνες να φτάσουν στην πόλη, γιατί "πάντα αδύνατο να δεχτούν άλλους πρόσφυγες". Η γενικότερη κατάσταση για τους Ελληνες πρόσφυγες το καλοκαίρι του 1923 περιγράφεται ως "τραγική και αβέβαιη", όπως σύμερα των Σύρων προσφύγων...». Ας προστεθεί ότι η φωτογραφία χρονικά ανήκει, κατά πάσα πιθανότητα, στις μέρες του Μαΐου Ιουνίου 1923.

Στις 30 Ιανουαρίου του 1923 υπογράφηκε η «Σύμβαση Περί Ανταλλαγής των Ελληνικών και Τουρκικών Πληθυμών» στη Λοζάνη της Ελβετίας. Οι Ελληνες Χριστιανοί της Ασίας θα έπρεπε να εγκατασταθούν στην Ελλάδα, ενώ οι Μουσουλμάνοι της Ελλάδας έπρεπε να επιστρέψουν σε περιοχές της Τουρκίας. Ήδη εκαποντάδες χιλιάδες Ελληνες πρόσφυγες είχαν φτάσει στην Ελλάδα, μετά τη Μικρασιατική καταστροφή του '22. Η σύμβαση απλώς επιομποιούσε τη μεγαλύτερη υποχρεωτική μετακίνηση των πληθυσμών στη σύγχρονη ιστορία.

Τα σχολικά βιβλία της ιστορίας μπορεί να περιγράφουν εκτενώς τις πολιτικές ενέργειες και τις πληθυμιακές μετακίνησις, αλλά δεν δίνουν σαφή εικόνα για το δράμα των προσφύγων. Η φωτογραφία είναι μόνο ένα μικρό δείγμα της αφάνταστης ταλαιπωρίας που υπέστησαν χιλιάδες άμαχοι, που ξεριζώθηκαν βίαια. Το καλοκαίρι του 1923 βρίσκονταν ακόμη σε αναμονή: 23.000 πρόσφυγες στην Κωνσταντινούπολη, 20.000 στα λιμάνια της Μαύρης Θάλασσας, 4.000 στη Μερούν και 17.000 σε διάφορες πόλεις της Συρίας. Συνολικά, περίπου 64.000 πρόσφυγες περίμεναν κάτω από άθλιες συνθήκες σε διάφορα λιμάνια και σε παραθαλάσσιες πόλεις για να μεταφερθούν στην Ελλάδα. Ακόμα και αν έφευγαν όλοι όμως, υπήρχαν άλλοι 150.000 πρόσφυγες που περίμεναν τη σειρά τους, στα βάθη της Ανατολίας. Η κατάσταση ήταν εξαιρετικά οδυνηρή. Το πλήθος ήταν τεράστιο και τα τρόφιμα είχαν εξαφανιστεί. Στις 31 Μαΐου του 1923, ο πρόεδρος των Ελλήνων στο Χαλέπι, έστειλε

τηλεγράφημα στον Υπουργό Εξωτερικών στην Αθήνα, ζητώντας να μην έρθουν άλλοι στην πόλη, γιατί δεν μπορούσαν να τους συντηρήσουν. Στις 11 Ιουλίου, η γαλλική κυβέρνηση, υπό τον έλεγχο της οποίας βρισκόταν η Συρία και ο Λίβανος, απαίτησε από την Ελλάδα να μεταφέρει με δικά της έξοδα και επιμελητεία, τουλάχιστον 2.000 πρόσφυγες στη Βηρυτό. Ο αμερικανικός Ερυθρός Σταυρός, που αναφέρεται στη λεζάντα της φωτογραφίας ότι «σήπισε 12.000 Έλληνες», διέκοψε την παροχή βοήθειας την 1η Αυγούστου του 1923! Συνολικά είχε παραχωρήσει περισσότερα από 2.5 εκατομμύρια δολάρια για τη σύιση και τη περιθαλάψη εκαποντάδων χιλιάδων προσφύγων....

Προς τη Συρία και από τη Συρία, τουλάχιστον τέσσερις φορές σημειώνεται στα χρονικά το φαινόμενο, έχοντας μαζικό χαρακτήρα:

Το 1923 μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή στο πλαίσιο της υποχρεωτικής ανταλλαγής πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.

Το 1939 όταν η περιοχή της Αλεξανδρέττας, μέρος της Μεγάλης Συρίας, προσαρτήθηκε στις επαρχίες της Τουρκίας.

Το 1860 όταν ξεκίνησαν σφαγές και διώξεις χριστιανών στη Β. Αφρική.

Το 1882 στη διάρκεια της αιγυπτιακής επανάστασης.

Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες Ελληνες πρόσφυγες βρέθηκαν στη Συρία και Ελληνες πρόσφυγες ήρθαν από την ευρύτερη περιοχή στην Ελλάδα διαφέρουν ριζικά μεταξύ τους. Κοινός, όμως, παρονομαστής ήταν ο πόλεμος και ο φόβος για τη ζωή τους. Άλλα και τη ομοιότητα των προσφυγικών τραγωδιών ανεξαρτήτως εποχών, προέλευσης και προορισμού των θυμάτων.

Η πιο μαζική περίπτωση Ελλήνων προσφύγων, που αναζητούν άσυλο στη Συρία, καταγράφεται αμέσως μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή. Μερικές χιλιάδες, από τις εκαποντάδες χιλιάδες Ελληνες που ξεριζώνονται από τη Μικρασία το δεύτερο εξάμηνο του 1922 και τις αρχές του 1923 και ενώ συνεχίζονται στη Λοζάνη οι διαπραγματεύσεις για την ελληνοτουρκική ανταλλαγή πληθυσμών, καταφεύγουν στη Συρία.

Μετά τη λήξη του πολέμου οι Γάλλοι, προλαβαίνοντας και καταστέλλοντας με στρατιωτικά μέσα την «αραβική αφύπνιση», έγιναν κύριοι της Δαμασκού, αντικαθιστώντας τους Αγγλους. Με τη συμφωνία του Σαν Ρέμο (1920) νομιμοποιείται η γαλλική στρατιωτική παρουσία σε Συρία - Λίβανο στο όνομα της Κοινωνίας των Εθνών. Ουσιαστικά η «εντολή» σήμανε μετατροπή σε γαλλική αποικία. Εκεί καταφεύγουν για προστασία χιλιάδες Ελληνες. Είναι ένας ενδιάμεσος σταθμός για μετάβαση σε ελληνικά εδάφη ή αλλού.

Μια περιγραφή της κατάστασης παραθέτει ο Βρετανός δημοσιογράφος και συγγραφέας Χάρολντ Σπένσερ, ο οποίος αυτή την περίοδο βρίσκεται στην Ελλάδα και αρθρογραφεί για την προσφυγική τραγωδία. Γράφει αρχές Μαρτίου του 1923: «Η κατάσταση εχειροτέρευσεν, ιδίως λόγω της πολιτικής της Γαλλικής Κυβερνήσεως... Μέγας αριθμός προσφύγων της Μικράς Ασίας επί των πλοίων εις τους Γαλλικούς λιμένας της Συρίας, οι δέ Γάλλοι ουχί μόνον αρνούνται να επιτρέψουν εις αυτούς να παραμείνουν τουλάχιστον εις Συρίαν, αλλά αρνούνται και να τους δώσουν τροφήν... Ο εκεί Ελλην πρόδεινος ζητεί επισευμένως χρήματα διά να οώση τους πληθυσμούς αυτούς εκ πείνης θανάτου, παρίσταται δε ανάγκη να μεταφερθούν και οι πρόσφυγες ούτοι της Συρίας εις την Ελλάδα εφ' όσον οι Γάλλοι τους εκδιώκουν...» (εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ 3/3/1923).

Για τους Γάλλους αυτή την περίοδο το τελευταίο που ενδιαφέρει είναι η ανθρώπινη ζωή και η προστασία των μειονοτήτων. Δεν θα διστάσουν, άλλωστε, δύο χρόνια αργότερα να βομβαρδίσουν την ίδια τη Δαμασκό, όταν ξέσπασε αραβική επανάσταση (Μεγάλη Επανάσταση του 1925 στη συριακή ιστορία). Για την ιστορία ας σημειωθεί ότι στη Δαμασκό προϋπήρχε από το 1917 σύλλογος Ελλήνων, αλλά τότε δημιουργείται ο πρώτος πυρήνας της κατοπινής ελληνικής χριστιανικής κοινότητας. Επειτα την πρωτεύουσα θα ακολουθήσει αμέσως μετά δημιουργία κοινότητας στο Χαλέπι. Αυτή θα εξελιχθεί στη μεγαλύτερη της Συρίας, ενώ θα «τροφοδοτεί» με μέλη και την ελληνική κοινότητα της Βηρυτού.